

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/358443863>

Bandırma İlçesinin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi

Conference Paper · September 2018

CITATIONS

0

READS

26

4 authors, including:

[Hasret Ulusoy](#)

Balıkesir University

48 PUBLICATIONS 158 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

[Cevdet Avcikurt](#)

Balıkesir University

154 PUBLICATIONS 1,074 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

BANDIRMA İLÇESİNİN TURİZM POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

Arş. Gör. Hasret ULUSOY YILDIRIM

Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, hasretulusoy@balikesir.edu.tr

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, avcikurt@balikesir.edu.tr

Doç. Dr. Ahmet KÖROĞLU

Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, akoroglu@balikesir.edu.tr

Doç. Dr. Özlem KÖROĞLU

Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi, okoroglu@balikesir.edu.tr

ÖZET:

Turizm sektörünün gelir getiren ve istihdamı arttıran yönleri ülke ekonomilerinin kalkınması bakımından önem arz etmektedir. Turistik bölgelerin sayısı da bu doğrultuda artış göstermektedir. Bu durum bölgelerin sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakları ve bölgede gerçekleştirilebilecek alternatif turizm çeşitlerini gündeme getirmektedir. Tarih sahnesinde birçok medeniyetin kesişme noktası olan Bandırma ilçesi bu turistik bölgelerden biridir. Kültür turizminin yoğun olarak gerçekleştirildiği ilçede 1987 yılından bu yana paneller, sergiler, tiyatrolar, halkoyunları gösterileri ve festival koşusu gibi etkinlikleri kapsayan Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali düzenlenmektedir. Kentte Daskyleion Antik Kenti, Bandırma Kuş Cenneti Milli Parkı, Bandırma Arkeoloji Müzesi, Ulu Camii gibi doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar bulunmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Bandırma ilçesinin turizm potansiyelini doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar ve alternatif turizm çeşitleri açısından belirlemek ve turizm potansiyelinin arttırılmasına yönelik öneriler sunmaktır. Araştırma, mevcut durum tespiti yapıldığından kavramsal bir çalışma niteliğindedir. Yapılan incelemeler sonucunda Bandırma ilçesinde 603 oda ve 1.170 yatak kapasiteli 12 adet konaklama tesisinin ve 8 adet A grubu seyahat acentasının bulunduğu belirlenmiştir. Elde edilen en güncel veriler incelendiğinde, işletme belgeli tesislerde 53.825 turistin konakladığı, 108.234 geceleme yapıldığı, ortalama kalış süresinin 2.0 ve tesis doluluk oranlarının %28.95 olduğu tespit edilmiştir. Belediye belgeli tesislerin istatistiklerine bakıldığında ise, 14.446 turistin konaklama yaptığı, geceleme sayısının 36.872 olduğu, ortalama kalış sürelerinin 2.6 ve tesis doluluk oranlarının ise %50.54 olarak kaydedildiği saptanmıştır. İncelemeler sonucu iç turizm hareketlerinin yoğunlukta olduğunu, ancak ziyaretçi sayısının az olduğunu söylemek mümkündür. İlçede alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Bandırma ilçesinin turizm potansiyeli doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar açısından değerlendirilmiş ve literatür bilgileri ve çalışma bulguları ışığında ilçede turizm potansiyelinin arttırılmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Bandırma, turizm, turizm potansiyeli

JEL Kodu: L83, Z32

DETERMINATION OF TOURISM POTENTIAL OF BANDIRMA

Res. Asst. Hasret ULUSOY YILDIRIM

Balikesir University, Faculty of Tourism, hasretulusoy@balikesir.edu.tr

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

Balikesir University, Faculty of Tourism, avcikurt@balikesir.edu.tr

Assoc. Prof. Ahmet KOROGLU

Balikesir University, Faculty of Tourism, akoroglu@balikesir.edu.tr

Assoc. Prof. Ozlem KOROGLU

Balikesir University, Faculty of Tourism, okoroglu@balikesir.edu.tr

ABSTRACT:

The revenue generating and employment intensive aspects of tourism sector are important in terms of developing the national countries. The number of touristic regions are also increasing in this direction. This raises natural, historical and cultural resources of the regions as well as the alternative tourism types which may be done within the region. One of such touristic regions is Bandırma county, which is the intersection point of many civilizations in the stage of history. In the county where culture tourism is intensively made, International Bandırma Bird Paradise Culture and Tourism Festival has been organized since the year 1987, which includes activities such as panels, exhibitions, theaters, folk dance shows and festival run. In the province, there are natural, historical and cultural resources e.g. Dascylium Ancient City, Bandırma Bird Island National Park, Bandırma Archeology Museum, Ulu Mosque. In this context, the purpose of this study is to determine the tourism potential of Bandırma county in terms of natural, historical and cultural resources and alternative tourism types, and to offer suggestions for increasing the tourism potential. The research has the characteristics to be a conceptual study as current status determination was made. As a result of the examinations made, it was determined that there were 603 rooms and 12 accommodation enterprises with 1170 bed capacity, and 8 A group travel agencies in Bandırma county. When the most current data obtained were examined, it was determined that 53.825 tourists stayed in enterprises having operation license, that there were 108.234 overnight stay, and that the average staying period was 2.0 and occupancy rate was 28.95%. When the statistics of municipality certificated facilities are reviewed, it was detected that 14.446 tourists accommodated, that the number of overnight stay was 36.872, that the average staying period was 2.6 and occupancy rate was 50.54%. As a result of reviews, it is possible to say that domestic tourism movements are intensive, but the number of visitors is low. Alternative tourism types should be developed in the county. In this context, tourism potential of Bandırma county was evaluated in this study in terms of natural, historical and cultural resources, and suggestions were offered to increase tourism potential in the county under the light of literature information and study findings.

Keywords: Bandırma, tourism, tourism potential

JEL Code: L83, Z32

GİRİŞ

Turizm, dünyanın en fazla gelişme gösteren olgularından biri olma özelliğini taşımakla birlikte, önemli sektörlerden biri haline de gelmiştir. Turizmin bu özelliği gereği dünya genelinde ülkeler uluslararası turizmin sağladığı ekonomik faydadan daha fazla yararlanabilmek için adeta bir yarış göstermektedir (Günel, 2005: 92). Özellikle gelişmekte olan ülkeler, gelir kaynağı oluşturmak ve ekonomide çeşitlendirmeye gitmek amacıyla turizme odaklanmıştır (Gössling, 2001: 179). Turizm yapısı itibari ile, istihdam yaratıcı ve döviz kazandırıcı özelliğinden dolayı ekonomik kalkınmaya katkıda bulunduğundan ekonomik yapıyı (Stamenković & Jakšić, 2013: 1746), bireylerin dinlenme ihtiyacını karşıladığından ve farklı kültürlerden bireyleri bir araya getirdiğinden sosyo-kültürel yapıyı, kaynak kullanımını talepleri yaratmasından çevresel yapıyı oldukça etkileyen bir sektör konumundadır (Kelkit, 2003: 18).

Bir kentin yerel özelliklerinin (mimari yapı, tarihi ve kültürel çekicilikler, yöresel yemekler) turistik ürün haline getirilmesi, pazarlanması ve turistlere sunulması oldukça önem kazanmıştır (Günel, 2005: 93). Ancak bu tek başına yeterli olmamakta; turistler turistik ürünü, farklı turistik hizmetlerin (konaklama, yeme-içme, boş zaman aktiviteleri vb.) tüketiminden ziyade, destinasyonun küresel tecrübesi ile ilişkilendirmektedir (Romeiroa & Costa, 2010: 77). Turizm potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik yapılan çalışmalar turizmin gelişmesi olasılığını güçlendirmektedir. Turistik bir destinasyonun değerlendirilmesi süreci, destinasyonun belirli özelliklerinin değerlendirilmesini, doğrulanmasını ve onaylanmasını kapsamaktadır. Destinasyon değerlendirme sürecinde olumlu işaretlerin alınması, turist sayısında artış olma şansını artırmaktadır (Stamenković & Jakšić, 2013: 1746). Bu bağlamda destinasyonlara yönelik çalışmalar önem kazanmaktadır. Araştırmada turizm potansiyeli teşkil eden doğal, tarihi ve kültürel kaynakların envanteri çıkarılmış, mevcut turizm çeşitleri belirtilmiştir. Çalışma, veri toplama, analiz ve sentez aşamalarından meydana gelmektedir (Kelkit, 2003: 19):

- **Veri Toplama:** Konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynakların ve çalışmaların incelenmesi, doğal, tarihi ve kültürel kaynakların envanterinin çıkarılması,
- **Analiz:** Turizm potansiyeli oluşturan kaynakların doğal ve kültürel peyzaj karakteristikleri, kaynaklara ulaşım, konaklama, taşıma kapasiteleri gibi değişik işlevlerin belirlenmesi,
- **Sentez:** Ortaya konan konuların birbirleriyle olan ilgilerinin daha somuta indirgenmesi ve çözümler üretilmesi, turizm kaynaklarının kullanımındaki mevcut durumlarını geliştirmeye yönelik stratejilerin belirlenmesi, turizm aktivitelerinde çeşitlendirmeye gidilmesi.

Turistik destinasyonların turizm potansiyelini belirlemek ve değerlendirmek suretiyle o bölgeye olan turizm hareketlerinin artışı sağlamak ve farkındalığını artırmak amaçlı çalışmalar ulusal ve uluslararası alanyazında çalışmalar yer almaktadır (Butler & Baum, 1999; Günel, 2005; İpar & Tırlı, 2014; Kalaycıoğlu, 2017; Kelkit, 2003; Melián-González & García-Falcón, 2003; Okello, Wishitemi & Lagat, 2005; Ongun & Türkoğlu, 2016; Özdemir-Yılmaz & Kafa-Gürol, 2012; Türkan, 2013). Buradan hareketle bu araştırmanın amacı, bulunduğu konumu, farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan toprakları, zengin dokusu, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakları ile Bandırma ilçesinin turizm potansiyelini belirlemek, ilçe turizminin mevcut durumunu analiz etmek ve güçlü, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini gözler önüne sererek ilçede turizm potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi adına uygulamaya dönük öneriler sunmaktır.

BANDIRMA İLÇESİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

Tarih sahnesinde Frigler, Mysialılar, Traklar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Osmanlılar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Bandırma'nın ilk kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, M.Ö. 8 ve 9. yüzyıllar arasında Kapıdağ Yarımadası'ndaki Kyzikos şehri ile aynı zamanda kurulmuş olabileceği

düşünülmektedir (Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, 2018). O dönemlerde bir balıkçı köyü olan kent, “güvenilir liman” anlamına gelen “Panormos” olarak anılmıştır (Güngördü, 2003: 224). “Panormos”, antik çağlarda küçük Mısya’yı (Balıkesir) oluşturan kentlerden biri olma özelliğini taşımaktadır (Balıkesir Kent Portalı, 2018).

Bandırma 17 Eylül 1922’de işgalden kurtarılmış (Bandırma Kaymakamlığı, 2018) ve 1923 yılında kurulmuş Bandırma ilçesi (Balıkesir Kent Portalı, 2018) yıllar itibari ile göstermiş olduğu değişme ve gelişme hareketleri sayesinde il olmaya aday merkezler arasında yer almaktadır (Ertin, 1993: 308). Balıkesir ilinin bir ilçesi olan ve Marmara Denizi’nin güneyinde deniz kıyısında olan Bandırma’nın (Bandırma Belediyesi, 2018) yüzölçümü 833 km²; denizden yüksekliği ise 1-764 metre arasında değişmektedir. 31 metre uzunluğundaki körfezde yer alan ilçe, önemli liman kentlerinden biridir (Türkiye Kültür Portalı, 2018). Limana düzenli olarak İstanbul’dan feribot seferleri yapılmaktadır (Bandırma Sanayici ve İş Adamları Derneği [BANSİAD], 2018). Bandırma, kara, deniz, demir ve havayolu ulaşım imkanlarını barındıran nadir kentlerinden biridir; hızlı ve rahat bir ulaşım ağına sahip olması, ilçeye ciddi bir yatırım potansiyeli olan Güney Marmara Bölgesi’nde lojistik bir üst niteliği kazandırmaktadır (Güney Marmara Sanayi ve İş Dünyası Federasyonu [Gunmarsifed], 2018).

40°21’17” kuzey ve 27°58’11” doğu koordinatlarında bulunan ilçede (Bandırma Kaymakamlığı, 2018) Marmara iklimi hakimdir. Ancak bölgede Akdeniz, Karadeniz ve karasal iklim özellikleri de görülmektedir (Onar, 2006: 14). İlçenin arazi yapısı kuzeyden güneye doğru gidildikçe dağlık ve engebeli özellik göstermektedir (Bandırma Belediyesi, 2018). 764 metre yüksekliğindeki Karadağ ilçenin en yüksek dağıdır; ilçedeki en uzun akarsu ise Eğridere’dir (Onar, 2006: 9). Türkiye İstatistik Kurumu (2017) adrese dayalı nüfus kayıt sistemi veri tabanına göre ilçe nüfusu 152.480 kişidir. Bandırma, Balıkesir’in iki merkez ilçesi olan Altıeyül ve Karesi’den sonra en kalabalık ilçesi olarak anılmaktadır (Balıkesir Kent Portalı, 2018). Bandırma’da bölgede eski yerleşim gösteren Manavlar ve Yörükler, Kırım’dan göç eden Tatarlar, Balkanlardan göç eden Muhacirler, Pomaklar ve Arnavutlar, Kafkasya’dan göç eden Çerkezler ve Gürcüler hep birlikte uyum içinde yaşamaktadır (Bandırma Kaymakamlığı, 2018). 2015 yılında kurulan Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi yaklaşık 15 bin öğrenci potansiyeli ile kentin önemli dinamikleri arasında yerini almıştır. Bandırma bulunduğu konum ve gelişmişlik düzeyi ile önemli bir çekim merkezi olmuştur. Kent, merkezi olarak geniş bir bölgeye hitap ederken; doğal bir il merkezi işlevi de görmektedir (Bandırma Belediyesi, 2018).

BANDIRMA İLÇESİNİN TURİZM POTANSİYELİ

Turizm kaynakları, doğal kaynakları (plajlar, dağlar ve kırsal alanlar vb.) ve kültürel varlıkları (müzeler, gelenekler ve festivaller vb.) içermektedir (Melián-González & García-Falcón, 2003: 722). Turizm ürünlerini çeşitlendirmek ve çevreye fayda sağlamak amacıyla doğal, tarihi ve kültürel kaynakların ortaya çıkarılması gerekmektedir (Okello, Wishitemi & Lagat, 2005: 153). Bandırma tarih sahnesinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar açısından zengin bir kenttir. Bandırma’nın sahip olduğu bu kaynaklar turizm çeşitleri bakımından sınıflandırılarak ifade edilmiştir.

Kültür Turizmi

Richards (1996: 24) kültür turizmini, yeni bilgi ve deneyimler elde etmek ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bireylerin sürekli oturdukları yerden başka yerlere gitmesi olarak tanımlarken; Mehrhoff (1991: 252) ziyaretçilerin gittikleri yerdeki eşsiz tarihi ve oraya ilişkin değerleri deneyimledikleri bir aktivite olarak ifade etmektedir. Destinasyonun kültürel bütünlüğü kültür turizmi potansiyelini geliştirmeye yardımcı olan unsurlardan biridir. Turizm gelişiminin başarılı bir şekilde bütünleştirilmesi, turizmin çekiciliği ve kalitesi için yüksek potansiyeli olan kültürel varlıklarını tanımlamak için gereklidir (Stamenković & Jakšić, 2013: 1746).

Daskyleion Antik Kenti: Daskyleion, bilinen en erken tarihli Zerdüşt tapınağına ev sahipliği yapmış antik satraplık (valilik) merkezidir. Perslerin satraplık merkezi olduğu dönemde en parlak çağını yaşayan kent, Manyas Kuş Gölü’nün (Daskylitis) güneydoğusunda Hisartep ve çevresinde konumlanmıştır. Perslerin,

verimli toprakların, yaban kuşlarının ve balığın bol olduğu bu yeri seçmelerinin sebebi, kenti Anadolu'nun batıya açılan bir kapısı olabilecek uygunlukta bir bölgeye kurmak istemeleridir (Balıkesir Valiliği, Misya Yürüyüş Yolları, 2017: 35). Rivayete göre kentin ismi Lydialı bir soylu olan "Daskylos"tan gelmektedir. "Daskylos" adıyla bilinen ünlü Lydia Kralı'nın hanedan kavgaları nedeniyle Sardis'ten buraya gelmesiyle kent "Daskyleion" adını almıştır (Bozok, 2008: 86). M. Ö. 7. yüzyıldan önce yerleşimin başladığı tahmin edilen kenti çevreleyen eski kaleden daha geniş olan bir ikinci kale M.Ö. 6. yüzyılda Satrap Mitrobates döneminde inşa edilmiştir. Yapılan kazılarda da M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen ve adak ya da mezar steli olarak kullanıldığı düşünülen kabartmalara rastlanmıştır (Turizm Bakanlığı, Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2003: 447). Bandırma'nın 30 km. güneyinde yer alan Daskyleion Antik Kenti (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013), Troya Antik Kenti gibi erken dönem yerleşimlerinin olduğu bir kenttir. "Daskyleion", yapılan kazılar (Balıkesir Kent Portalı, 2018) neticesinde varlığı kesin olarak saptanmış önemli bir satraplık merkezidir (Bandırma Belediyesi, 2018).

Plakia Antik Kenti: Bandırma ilçesi sınırları içinde yer alan antik yerleşimdir (Balıkesir Kent Portalı, 2018).

Ulu Camii: 1382 yılında Abdullah Efendi tarafından yaptırılan camii dikdörtgen planlı bir yapıdır. Cephesinde yer alan taş ve tuğla süslemeleri bulunmaktadır (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Haydar Çavuş Camii: Haydar Çavuş tarafından 19. Yüzyıl başlarında yaptırılmış olan camii 1873 yılında yanmıştır. Yangından sonra Neo-klasik üslupta yenilenmiştir. Mimar Kemalettin Bey'in kare planlı ve tek kubbeli olarak çizmiş olduğu camii sade bir görünüme sahiptir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Edincik Ulu Camii: Kuzey cephe kapısının üzerinde bulunan kitabeye göre 826/23 yılında Veli b. Hacı Yolu (Yuli) tarafından yaptırılmıştır. Mescid, yapının batısında Ulu Paşa'nın sandukasının yer alması ve mekanın Belkıs'ın mezarının yeri olarak bilinmesi sebebiyle "Kız Dede Türbesi" adıyla da anılmaktadır (Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı [AKMB], 2014).

Bandırma'da Haydarçavuş Çeşmesi, Öğretmenevi Binası, Sağlık Bilimleri Fakültesi Binası (Eski Askerlik Şubesi), Eski Dekanlık Binası, Nikah Salonu (Eski İskele Binası), Kütüphane Binası (Eski Tekel İdaresi), Çelik Restaurant (Eski Gar Binası), Sunullah Camii, Bandırma Orta Okulu Binası, Hükümet Konağı, Santral Kültür Merkezi (Eski Elektrik Santrali), Son Kurşun Anıtı, Edincik Kümbet Camii, Edincik Buhye Camii ve kuyusu, Edincik Emir Sultan Camii ve Edincik Süleymanpaşa Çınarı gibi tarihi değeri bulunan ve geçmişin izlerini günümüze ulaştıran çok sayıda önemli yapı bulunmaktadır (Bandırma Belediyesi, 2018; Güngördü, 2003: 225).

Bandırma Arkeoloji Müzesi: Bandırma eski çağlardan bu yana tercih edilen bir yerleşim yeri olma özelliği gösteren bir kenttir. Bu sebeple kentte yapılan arkeolojik kazılarda çok sayıda tarihi eser ele geçirilmiştir (Gunmarsifed, 2018). Müzede Kyzikos Antik Kenti ve Daskyleion Antik Kenti kazılarında ortaya çıkan buluntular sergilenmektedir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018). Ayrıca Pers Krallığı, Roma Dönemi eserlerinin yanı sıra Geç Bizans Dönemi'ne ait batan bir geminin yükü de müzede teşhir edilmektedir (Balıkesir Valiliği, Misya Yürüyüş Yolları, 2017: 35).

Müze, Bandırma Müze Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından kurulmuş, Kültür Bakanlığı'na devredilerek yeniden inşa edilmiştir. Müze binası, iki teşhir salonu, kütüphane, konferans salonu ve laboratuvarından oluşmaktadır. 2003 yılında açılan ve 4500 metrekarelik bir alana sahip olan (Bandırma Belediyesi, 2018) müzede sergilenen eserler arasında Anadolu Pers sanatının özelliklerini barındıran antemionlu ve Frig yazıtlı mezar stelleri, Pers etkili pişmiş topraktan kaplar ve Kyzikos antik kentindeki ve civardaki kazılardan çıkartılan mezar stelleri (Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2002: 42), M.Ö. 5-4. yüzyıllara tarihlenen mühür baskıları (bulla), Attis Karyatid'i, Kharitleri (İlham Perileri) simgeleyen rölyef Kyzikos ve Pers sikkeleri sergilenmektedir (Bandırma Belediyesi, 2018). Müzenin konumu, müze ziyaretini oldukça

kolaylaştırmaktadır. Müze, Bandırma-Erdek, Çanakkale ve İzmir yolunun kesiştiği noktanın yaklaşık olarak 200 metre yakınında bulunmaktadır (Balıkesir Kent Portalı, 2018).

Kıyı Turizmi

Kapıdağ'ın Bandırma'ya bakan ve Kocakum ve Tanaça mevkiinde bulunan sahiller başta olmak üzere doğal ve geniş kumsallar bulunmaktadır (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018; Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2003: 452).

Dağ Turizmi

Bandırma ilçesinde dağcılık yapılabilen; ilçeye ait dağcılık kulübü (BANDAK- Bandırma Dağcılık ve Arama Kurtarma İhtisas Kulübü) bulunmaktadır (Özdemir-Yılmaz & Kafa-Gürol, 2012: 29). Dağcılık kulübü ilde yer alan seyahat acentaları vasıtasıyla Erdek-Kapıdağ Yarımadası, Dursunbey-Alaçam Dağları, Bigadiç-Ulus Dağı, Burhaniye-Madra Dağı ve Edremit-Kazdağları gibi dağ turizmine yönelik bölgelere turlar ve etkinlikler düzenlemektedir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Ekoturizm

Doğal alanlara duyarlı ve çevreyi koruyan bir seyahat olarak tanımlanabilen eko-turizm kapsamında Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı potansiyeli yüksek olan bir alandır (Gürdal, 2006).

Av Turizmi

Av turizmi açısından iyi bir potansiyele sahip olan ilçe (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018), sportif olta balıkçılığının gelişmeye en uygun olduğu bölgelerden biridir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2018). 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu kapsamında bulunan alanlar içinde Bandırma ve Gönen ilçelerinde Misakça Genel Avlağı bulunmaktadır (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013).

Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği turizmine katılmak isteyen turistler için Manyas Kuş Cenneti önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. "A Sınıfı Avrupa Diploması" ödülü olan Manyas Kuş Cenneti 266 kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Fauna bakımından oldukça verimli olan gölde su kuşları başta olmak üzere zengin bir yaban hayatı bulunmaktadır. "Tepeli Pelikan", "Kaşıkçı" ve "Çeltikçi" gibi nesli tükenmekte olan türler burada barınmaktadır (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Endemik Bitki Gözlemciliği

Manyas Kuş Cenneti zengin bir faunaya sahip olmasının yanı sıra zengin bir floraya da sahiptir. Göl kıyıları bitki topluluğunun en yoğun olduğu yer olmakla birlikte söğüt en çok görülen bitki türüdür. Kıyılarda ise daha çok düğün çiçeği, ılgın, hasır otu, kamış, süsen, saz, ayakotu, kındıra ayrıca meşe palamut, zeytinlikler, kızılçam, karaçam, kayın, gürgen, çınar ıhlamur ve kızılbaş dişbudak da görülmektedir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013).

Orman ve Su İşleri Bakanlığı (2012) Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023 incelendiğinde Bandırma ilçesine ait aktivite/değerlere bakıldığında; denizel değerler (DS), Pansiyonculuk (P), Kuş gözlemciliği imkanı (KuG), Sportif olta balıkçılığı imkanı (SOB), Milli park vb. sahalar (MP), Estetik göl/baraj olan yerler (EGB), Tescilli avlak sahası (AvS), Av turizmi imkanı (AvT), Köy pazarları (KP), Tarım ve çiftlik turizmi (TÇT), Çayır

şeklinde gruplanmış dağ çiçekleri gezisi (DÇG), Peyzaj değeri yüksek yerler, fotoğrafik yerler (P) ve Karavan turizmi (KrT) olmak üzere toplam 13 değerin bulunduğu görülmektedir.

Yaban Hayatı

Balıkesir ili genelinde geyik, karaca, ayı, kurt, çakal, domuz ve kaşıkçı, balıkçı, karabatak, çeltikçi, pelikan kuğu, kaz, ördek gibi kuş türleri bulunmaktadır. İlde bulunan yaban hayatı koruma alanları aşağıda verilmektedir (Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2003: 466):

- Dursunbey, Alacam Yaban Hayatı Koruma Sahası
- Erdek-Kapıdağ Yarımadası Yaban Hayatı Koruma Alanı
- Gönen-Yosunludağ Yaban Hayatı Koruma Alanı
- Bandırma-Kuş Gölü Yaban Hayatı Koruma Alanı
- Ayvalık-Sarımsaklı Yaban Hayatı Koruma Alanı

Korunan Alanlar (Milli Parklar ve Tabiat Parkları)

Korunan alanlar Uluslararası Dünya Koruma Birliği tarafından “doğanın, ilgili ekosistem hizmetleri ve kültürel değerleri ile birlikte uzun vadeli korunması için kanunen ya da başka etkin yollarla tahsis ve ilan edilen ve yönetilen, belirli sınırlara sahip coğrafi alan” şeklinde tanımlanmaktadır (Eroğlu, 2014: 86). Nesli tükenmekte olan endemik bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapan korunan alanlar, doğal güzelliklere, jeolojik, jeomorfolojik, arkeolojik, tarihi ve kültürel değerleri de bünyesinde barındırmaktadır (Karataş & Altunel, 2017: 927). Korunan alanlar sınıflandırılmasında “milli parklar” ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 1’de Balıkesir iline ait koruma statülü alanlar yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde Edremit ilçesinde Edremit bir Milli Park, bir Tabiat Parkı ve bir Koruma Alanı; Ayvalık iki Tabiat Parkı; *Bandırma ve Manyas birlikte bir Milli Park*; Merkez İlçe Karesi bir Tabiat Parkı olduğu görülmektedir. Balıkesir ili sınırları içinde bulunan iki milli parktan biri Bandırma ilçesindedir. Kuş Cenneti Milli Parkı’nın uluslararası düzeyde bilinirliği bulunduğu görülmektedir.

Tablo 1. Koruma Statülü Alanlar

Milli Park ve Benzeri Sahalar		
Adı	İlçesi	Bilinirlik
Kuş Cenneti Milli Parkı	Bandırma ve Manyas	M
Kazdağı Milli Parkı	Edremit	M
Ayvalık Adaları Tabiat Parkı	Ayvalık	T
Değirmenboğazı Tabiat Parkı	Balıkesir/Merkez	B
Darıdere Tabiat Parkı	Edremit	B
Sarımsaklı Tabiat Parkı	Ayvalık	B
Kazdağı Gökarnı Koruma Alanı	Edremit	T

Değerin bilinirliği; Bölgesel seviyede B, Ülke seviyesinde T, Milletlerarası seviyede M

Kaynak: Balıkesir Kent Portalı. (2018). Milli Parklar-Tabiat Parkları, Genel Bilgiler. <http://www.balikesir.com.tr/tr/gezi-rehberi/milli-parklar-tabiata-parklari> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.

Kuş Cenneti Milli Parkı: Bandırma Kuş Cenneti Milli Parkı, Türkiye’nin alan bakımından en küçük milli parkıdır. Dünya genelinde ornitoloji (kuş bilimi) turizmine açılan ilk merkezlerinden biri olması sebebi ile ulusal ve uluslararası düzeyde önemli ve özel bir bölge durumundadır. Bünyesinde 266 kuş, 118 bitki, 23 balık ve çeşitli sürüngen türleri barındırmaktadır (Balıkesir Valiliği, Mısyra Yürüyüş Yolları, 2017: 36). Prof. Dr. Curt Kosswig ve Eşi Leonore Kosswig 1 Nisan 1938 tarihinde alanın günümüzdeki yerini keşfetmiş, buraya “kuş cenneti” adını vermiştir. Kosswig yürüttüğü çalışmalar neticesinde doğayı sevenler tarafından değeri kısa sürede

anlaşmıştır. 1952 yılında İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Enstitüsü buraya bir inceleme istasyonu kurmuştur (Bandırma Belediyesi, 2018; Balıkesir Valiliği, Mıyş Yürüyüş Yolları, 2017: 36; Gürdal, 2001: 82).

Manyas Gölü'nün kuzey kıyısında yer alan 64 hektarlık alan 1959 yılında ornitolojik değerleri korumak amacıyla milli park olarak ayrılmıştır (Türkiye Tarihi ve Turistik Noktalar Rehberi, 2007). Coğrafi konumunun elverişli olması, zengin bitki örtüsü, ılıman iklim kuşağı ve göç yolları üzerinde olması sebebiyle her yıl ortalama üç milyon göçmen kuşa ev sahipliği yapmaktadır (Gürdal, 2001: 81). İlkbahar aylarında suların yükselmesi ve ağaç gövdelerinin su içinde kalması, ağaçlarda yuva yapan kuşların insanlardan ve yırtıcı hayvanlardan uzak kalmasını sağlamakta ve güven içinde kuluçkaya yatmalarına imkan tanımaktadır (Bandırma Belediyesi, 2018). Anadolu'dan Avrupa'ya geçen kuşların göç yolu üzerinde bulunması birçok kuş türünün (pelikan, balıkcıl, kaşıkçı, karabatak, yaban kazı, yaban ördeği, ötücü) bu ağaçlar ve sazlar üzerine yaptığı büyük kuluçka kolonilerini barındırmaktadır (Balıkesir Kent Portalı, 2018). Bu kuş türlerinin dışında gece balıkcılı, alacabalıkcıl, gri balıkcıl, çeltikçi ve sumru alanda üreyen önemli kuş türlerindedir. Nesli tehlikede olan Tepeli pelikan ve dikkuyruk ördek kış aylarını düzenli olarak bu alanda geçirmektedir (Bandırma Belediyesi, 2018).

15.4.1998 tarih ve 23314 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan karar doğrultusunda Kuş Cenneti, "Ramsar Sözleşmesi" (özellikle su kuşları yaşama ortamı olarak uluslararası öneme sahip sulak alan hakkında sözleşme) kapsamına dahil edilmiştir. Kuş Cenneti'nde Mart-Temmuz ve Eylül-Ekim aylarına, kuş yaşamının ilgi çekici dönemlere tanıklık etme olanağı bulunmaktadır (Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 2003: 469). Biyolojik çeşitlilik, yaban hayatın ve ekolojik dengenin korunması ve devamlılığının sağlanması bakımından büyük bir önem arz etmesinin yanı sıra uluslararası platformda yer alması, kuş çeşitliliğinin başarı ile korunması sebebiyle 1976 yılında Avrupa Konseyi'nce 'A SINIFI AVRUPA DİPLOMASI' ile ödüllendirilmiştir (Şenol, 2016: 132). 1981-1986-1991-1996 yıllarında Milli Park'ın A Sınıfı Diploması yenilenmiş (Balıkesir Kent Portalı, 2018), yeni eklenen alanlarla birlikte 2005 yılında 24.047 hektara ulaşmıştır (Bandırma Belediyesi, 2018). Milli park sınırları içerisinde canlı türlerinin tanıtmak ve kuşların doğal ortamlarında izlenebilmelerini sağlamak amacıyla yapılmış bir müze ve gözleme kulesi mevcuttur (Bozok, 2008: 89). Milli park ornitolojiye merak duyanları bekleyen (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018) milli parka her yıl ortalama 30 bin ziyaretçi gelmektedir (Bandırma Belediyesi, 2018).

Doğal Güzellikler ve Mesire Yerleri

Bandırma limanının arkasında Erdek yolu üzerinde yer alan Atatürk Parkı, Bandırma halkının gezi ve piknik yaptığı yeşil ve ormanlık bir bölgedir. Bu bölge dışında bu büyüklükte ağaçlık sayısı oldukça azdır. Sanayi şehri olma yolunda ilerlemesi nedeniyle kent, bitki örtüsünü koruyamamıştır (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2018).

Yöre Mutfağı

Bir destinasyonda sürdürülebilir rekabetçiliğe katkıda bulunan potansiyeller arasında yerel ve bölgesel gıdalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda yerel ve bölgesel gıdalar destinasyon pazarlamacıları ve girişimcileri tarafından turizm potansiyeli olarak kullanılabilir (du Rand & Heath, 2008: 206). Bir göç çekim merkezi olan Bandırma, yörede eskiden beri oturan Manavlar ve Yörükler, Kırım'dan göçen Tatarlar, Balkanlardan göçen Muhacirler, Pomaklar, Arnavutlar, Kafkasya'dan göçen Çerkesler ve Gürcüler gibi farklı kültürlerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir yerleşim birimidir. İlçede Girit Mutfağı, Boşnak Mutfağı, Pomak Mutfağı, Çerkes Mutfağı, Tatar Mutfağı hakim olup; bu mutfaklarda yer alan yemekler aşağıda gruplandırılarak verilmektedir (Yıldırım-Saçılık, Çevik & Toptaş, 2018: 307-314):

- **Çorbalar:** 'sütlü ovmaç çorbası', 'sitli (süt çorbası)', 'koca kulak hamuru'

- **Hamur İşleri:** ‘Haluj’, ‘Yayçanik (Sütlü börek)’, ‘Kırma’, ‘Çingilli’, ‘Zelnek (Zelnık)’, ‘Pita (Asma Yapraklı)’, ‘Çekeşah’, ‘Göbete’, ‘Tabak Börek’, ‘Yoğurtlama’, ‘Keşkek’
- **Ot ve Sebze Yemekleri:** ‘Peynirli Patlıcan’, ‘Kartina’, ‘Askal-ı Burus’, ‘Çarçur Köftesi’
- **Et Yemekleri:** ‘Umbar’, ‘Şipsi’, ‘Kapama’ ‘Kaçamak’, ‘Tepsidede Et Kavurma’, ‘Banduma (Tavuklu yokaslaması-ıslama)’, ‘Çayırılı’
- **Balık Yemekleri:** ‘Balık Dolması (Golyos Dolması)’, ‘Balık Köftesi’
- **Pilavlar:** ‘Podbuleno (Etli pilav)’, ‘Tepsidede Etli Pilav’, ‘Etli Nohutlu Pilav’
- **Tatlılar:** ‘Balıkesir Kaymaklısı’, ‘Gudbi’, ‘Miziftrostes’, ‘Kırğaşa’, ‘Ekşi Aşı’, ‘Zerde’, ‘İncir Dolması’

Folklorik Değerler, El Sanatları ve Hediyelik Eşya

Folklor yönünden zengin bir birikime sahip olan Bandırma’da yöreye özgü gelenek ve göreneklerin bazıları hala yaşatılmaktadır. Bandırma oldukça fazla göç alan bir kent olduğundan genellikle göç yoluyla gelen ailelerin gelenekleri yaşatılmaktadır. Bu sebeple gelenek ve görenekler bölgesel özellik sergilemekte; yalnızca Bandırma ilçesine özgü gelenekler çok fazla bilinmemektedir (Bandırma Belediyesi, 2018).

Yerel Etkinlikler

Eğitim düzeyi yüksek olan ilçede sosyal ve kültürel yaşam oldukça canlıdır; yıl boyunca kentte sergi, panel, konferans, konser, gösteri gibi çeşitli kültür ve sanat olayları gerçekleşmektedir. Her sene Haziran ayında “Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali” düzenlenmektedir (Bandırma Belediyesi, 2018).

Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali: Kuş Cenneti’nin varlığı konusunda hayati bir önem taşıyan Kuş Gölü, kentte gelişen sanayi kuruluşlarının beraberinde getirdiği çevre kirliliği ve doğal dengenin bozulması sorunları ile payını düşeni fazlasıyla almıştır. Sanayi atıklarının gölü kirletmesi bölgedeki doğal dengenin bozulmasına sebep olmuş; bölge yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır (Bandırma Belediyesi, 2018).

1987 yılından beri “Uluslararası Bandırma Kuş Cenneti Kültür ve Turizm Festivali” adıyla bir etkinlik gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliğin amacı; Bandırma Kuş Cenneti ve Kuş Gölü’nün karşılaştığı sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymaktır. Haziran ayında gerçekleştirilen festival, kültür-sanat etkinliklerine, bilimsel toplantılara, eğlence programlarına ev sahipliği yapmaktadır (Balıkesir Valiliği, Misya Yürüyüş Yolları, 2017: 37). Festivale ülke çapında tanınan bilim insanları ve sanatçılar katılmakta; doğa harikasının yok olmaması adına kamuoyunun dikkati çekilmeye çalışılmaktadır (Gunmarsifed, 2018).

BANDIRMA TURİZMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKSEL BİLGİLER

Tablo 2’de Bandırma ilçesinde yer alan işletme belgeli konaklama tesislerinin sayısı, isimleri, sınıfı, türü, adresi, oda ve yatak kapasitelerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde Bandırma ilçesinde 11’i yıldızlı biri özel konaklama tesisi olmak üzere 12 adet konaklama tesisi mevcuttur. İlçede bulunan otellerden biri beş yıldızlı, biri dört yıldızlı, yedisi üç yıldızlı, biri iki yıldızlı, biri ise bir yıldızlıdır. Konaklama işletmelerinin Haydar Çavuş mevkiinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bandırma ilçesinde toplam 603 oda, 1.170 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Güney Marmara Kalkınma Ajansı (2018) raporuna göre Bandırma’da yer alan işletme belgeli konaklama tesisleri il genelindeki toplam tesislerin %13’ünü oluşturmaktadır.

Tablo 2. Bandırma İlçesinde Yer Alan İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri

Sıra No	TESİS ADI	SINIFI VE TÜRÜ	ADRESİ	Od a	Yata k
1	Grand Asya Hotel	5 Yıldızlı Otel	17 Eylül Mh. Atatürk Cd. No:86 BANDIRMA / BALIKESİR	136	272
2	Otel Eken Prestige	4 Yıldızlı Otel	Mehmet Akif Ersoy Cd. No:7 BANDIRMA / BALIKESİR	93	192
3	Eken Otel	3 Yıldızlı Otel	Paşabayır Mh. Soğuksu Cd. BANDIRMA / BALIKESİR	78	150
4	Tüm Otel	3 Yıldızlı Otel	Haydar Çavuş Mh. Saatçiler Sk. No: 16/A BANDIRMA / BALIKESİR	35	64
5	Villa Marina Otel	3 Yıldızlı Otel	Paşabayır Mh. Mehmet Akif Ersoy Cd. No:27 BANDIRMA / BALIKESİR	35	60
6	Odaman Otel	3 Yıldızlı Otel	Haydar Çavuş Mahallesi 40 Merdiven Sokak No:5 BANDARMA/BALIKESİR	52	98
7	Grand Serenay Otel	3 Yıldızlı Otel	Haydar Çavuş Mahallesi 40 Merdiven Sokak No:21 BANDARMA/BALIKESİR	24	48
8	Hotel Perama	3 Yıldızlı Otel	Paşabayır Mah. Ordu Cad. No.24/1 BANDIRMA/BALIKESİR	55	110
9	Tüm Otel Palas	3 Yıldızlı Otel	Haydar Çavuş Mah. Kırkmerdiven Sokak No.10/1 BANDIRMA/BALIKESİR	24	38
10	Otel Sarenis City	2 Yıldızlı Otel	17 Eylül Mh. Atatürk Cd. No.253 BANDIRMA / BALIKESİR	35	70
11	Golden Elit Otel	1 Yıldızlı Otel	Haydar Çavuş Mh. Cumhuriyet Meydanı No: 3 BANDIRMA / BALIKESİR	13	26
12	Otel Panderma Port	Özel Konaklama Tesisleri	Paşabayır Mah. Mehmet Akif Ersoy Cad. No: 13 BANDIRMA / BALIKESİR	23	42
TOPLAM				603	1.170

Kaynak: Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018). İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri, <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,208788/isletme-belgeli-konaklama-tesisleri.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.

Tablo 3'te Bandırma ilçesinde yer alan işletme belgesi turizm seyahat acentalarının sayısı, grubu, isimleri, merkez/şube durumları ve adreslerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Tablo 3 incelendiğinde Bandırma ilçesinde sekiz adet seyahat acentası mevcuttur. Seyahat acentalarının tamamı A grubu Seyahat Acentası olarak faaliyet göstermektedir. İlçede bulunan seyahat acentalarının üçü merkez, altısı ise şube olarak hizmet vermektedir. Seyahat acentalarının Haydar Çavuş ve Günaydın mevkiilerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3. Bandırma İlçesinde Yer Alan İşletme Belgeli Turizm Seyahat Acentaları

Sıra No	GRUBU	ACENTE ADI	Merkez /Şube	ADRES
1	A	El Destino Turizm Seyahat Acentası	Merkez	Haydar Çavuş Mah. Haydar Çavuş Sok. No:2 BANDIRMA / BALIKESİR
2	A	Hacet Turizm Seyahat Acentası	Merkez	Günaydın Mah. İtfaiye Cad. No:6/2 BANDIRMA / BALIKESİR
3	A	Yılcan Turizm Seyahat Acentası	Merkez	Haydarçavuş Mah. Sunullah Cad. No.13/A BANDIRMA / BALIKESİR
4	A	MSN Turizm Seyahat Acentası	Şube	Günaydın Mahallesi İstiklal Caddesi No: 28/1 Bandırma/BALIKESİR
5	A	Emin Can Turizm Seyahat Acentesi	Şube	17 Eylül Mah. Şehit Özkul SokakNo:5/B BANDIRMA / BALIKESİR
6	A	Karesi Turizm Seyahat Acentası	Şube	Hacıyusuf Mah. İnönü Cad. No:89 BANDIRMA / BALIKESİR

7	A	Adres Tour Seyahat Acentası (İkbal Tur.ve Sey. Ltd. Şti)	Şube	Günaydın Mah.Hal Cad. No.17/A/A BANDIRMA/BALIKESİR
8	A	Ensar Turizm Seyahat Acentası	Şube	Haydar Çavuş Mah. İnönü Cad. No:41/2 BANDIRMA / BALIKESİR

Kaynak: Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018). İşletme Belgeli Turizm Seyahat Acentaları, <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,208792/isletme-belgeli-turizm-seyahat-acentalari.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.

Tablo 4'te Bandırma ilçesinde yer alan işletme belgeli konaklama tesislerine gelen yerli ve yabancı turistlerin geliş sayıları, geceleme sayıları, ortalama kalış süreleri ve tesis doluluk oranları bulunmaktadır. Tablo 4 incelendiğinde 2016 yılında işletme belgeli tesislerde konaklayan turistlerin sayısı 2.816 yabancı turist, 50.825 yerli turist olmak üzere toplam 53.641'dir. İşletme belgeli tesislerde geceleme sayısı ise 7.917 yabancı turist, 100.317 yerli turist olmak üzere toplam 108.234'tür. İşletme belgeli tesislerde ortalama kalış süresi iki gece iken; tesis doluluk oranı %28.95'tir.

Tablo 4. Bandırma İlçesinde Yer Alan İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranının Dağılımı, 2016

Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2.816	50.825	53.641	7.917	100.317	108.234	2.8	2.0	2.0	2.12	26.84	28.95

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2016). İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine Giriş ve Geceleme Sayıları, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9857/isletme-belgeli-tesisler.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.

Tablo 5'te Bandırma ilçesinde yer alan belediye belgeli konaklama tesislerine gelen yerli ve yabancı turistlerin geliş sayıları, geceleme sayıları, ortalama kalış süreleri ve tesis doluluk oranları bulunmaktadır. Tablo 5 incelendiğinde 2016 yılında belediye belgeli tesislerde konaklayan turistlerin sayısı 169 yabancı turist, 14.277 yerli turist olmak üzere toplam 14.446'dır. İşletme belgeli tesislerde geceleme sayısı ise 408 yabancı turist, 36.464 yerli turist olmak üzere toplam 36.872'dir. İşletme belgeli tesislerde ortalama kalış süresi 2.6 gece iken; tesis doluluk oranı %50.54'tür.

Tablo 5. Bandırma İlçesinde Yer Alan Belediye Belgeli Konaklama Tesislerine Geliş, Geceleme, Ortalama Kalış Süresi ve Doluluk Oranının Dağılımı

Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
169	14.277	14.446	408	36.464	36.872	2.4	2.6	2.6	0.56	49.98	50.54

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2016). Belediye Belgeli Konaklama Tesislerine Giriş ve Geceleme Sayıları, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, bulunduğu konumu, farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan toprakları, zengin dokusu, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakları ile Bandırma ilçesinin turizm potansiyelini belirlemek, ilçe turizminin mevcut durumunu analiz etmek ve güçlü, zayıf yönlerini, fırsatlarını, tehditlerini gözler önüne sererek ilçede turizm potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi adına uygulamaya dönük öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda Bandırma ilçesi hakkında genel bilgi verilmiş, sahip olduğu

turizm potansiyeli turizm çeşitleri bağlamında irdelenmiştir. Bandırma turizmine ilişkin istatistiksel analiz yapılmış; bu yönde içesinin sahip olduğu konaklama ve seyahat işletmeleri bilgilerine, tesis geliş sayıları, geceleme sayıları, ortalama kalış süresi ve tesis doluluk oranlarına yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmalar ve ilgili alanyazın ışığında Bandırma turizminin değerlendirilmesine yönelik iç ve dış çevre faktörleri ele alınmıştır. İç faktörler genellikle güçlü ve zayıf yönler, dış faktörler ise fırsatlar ve tehditler olarak sınıflandırılabilir (Uçar & Doğru, 2005). Bandırma turizmine ilişkin iç faktörler (güçlü ve zayıf yönler) ve dış faktörler (fırsatlar ve tehditler) aşağıda belirtilmiştir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013; Güney Marmara Kalkınma Ajansı, 2018; Kızılgöl & İşgüden, 2008: 260; TBMM Başkanlığı, 2014):

Güçlü Yönler

- Ülke ekonomisine önemli katkıları olan bir limanın olması,
- Marmara Denizi'ne kıyısı bulunması,
- Türkiye'nin en önemli zeytin ve zeytinyağı üretim merkezlerinden biri olması,
- Kara, deniz, hava ve demiryolu ulaşım olanaklarının tamamına sahip olması,
- İstanbul-Bandırma arasında yapılmakta olan hızlı feribot ve deniz otobüsü seferleri ile İstanbul'un bir parçası konumuna gelmesi,
- Kuş Cenneti Milli Parkı'nın uluslararası düzeyde bir milli park olması,
- Kuş Cenneti Milli Parkı'nın RAMSAR alanı olarak ilan edilmesi,
- Kuş Cenneti Milli Parkı'nın karasal alanının birinci derece doğal sit olması,
- Kuş Cenneti Milli Parkı'nın sahip olduğu olanaklar (kuş gözlem kulesi, kapalı devre kamera sistemi, ziyaretçi tanıtım merkezi, görsellerle tanıtım),
- Av turizmi deneyiminin yaşanması,
- Çeşitli yaban hayvanlarının barınması, kış aylarında yaban hayatına yem desteği yapılabilmesi, kaçak avcılığın fazla olmaması, sahalarda düzenli envanterlerin yapılması,
- Avlak sayısının artırılması olanağı, uygun sahaların var olması,
- Yönetim planlarının varlığı, deneyimli personelin bulunması,
- Koruma ve kontrol teşkilatının olması.

Zayıf Yönler

- Orman varlığının oldukça az olması,
- Altyapı ve üstyapı eksiklikleri, havaalanının yetersiz kalması, konaklama kapasitesinin düşük olması,
- Köy yerleşimlerinin Kuş Cenneti Milli Parkı sınırların bitişiğinde olması,
- Milli park statüsüne sahip alanlarda uzun dönemli gelişme planlarının günümüz şartlarına göre revize edilememesi,
- Milli park çevresinde ve ilçe genelinde konaklama tesisi yapımı için gereken sermayeyi ortaya koyacak yatırımcıların bulunmaması,
- Profesyonel av kılavuzlarının olmaması,
- Avcı turistlerin avlak taşıma kapasitesinin altında olması.

Fırsatlar

- 2023 Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında Bandırma'nın Zeytin Koridoru'nda yer alması,
- Sahip olunan doğal ve kültürel çekicilikler,
- Kentin konumu gereği İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyükşehirlere yakın olması,
- Özellikle yaz aylarında bölgedeki nüfus artışı,
- Sivil toplum kuruluşlarının desteği,
- Halkın ve yöneticilerin etkin katılımı,
- Mali imkânların teknolojik gelişimleri takip etmesi ve satın alma için yeterli olması,

- Avlak şirketlerinin kurumsallaşma çabaları, av hayvanı sayısının artma eğilimi,
- Bandırma-Balıkesir- İzmir Yüksek Hızlı Tren Projesi, Bandırma-Bursa-Bilecik Yüksek Hızlı Tren Hattı Projesi ve Tekirdağ-Çanakkale-Bandırma Demiryolu Projesi.

Tehditler

- Kuş Gölü'ndeki suların çekilmesi, doğal yaşamın tehlikeye girmesi,
- Kuş Cenneti Milli Parkı yakınlarında yapılan kara avcılığından kaynaklanan riskler,
- Kanalizasyon şebekesi, evsel nitelikli ve sanayi atık sularının yeterince arttırılmaması, fosseptik atıklar, kimyasal gübre kullanımı nedeniyle su kirliliğinin yaşanması,
- Ekonomik nedenlerle paralel olarak avcı turist sayısındaki azalma,
- Korunan sahalara korunan alan değil de turizm alanı olarak bakılması.

Belirlenen iç faktörler (güçlü ve zayıf yönler) ve dış faktörler (fırsatlar ve tehditler), araştırmanın bulguları, sonuçları ve genel değerlendirmesi neticesinde Bandırma ilçesinde turizm potansiyelinin geliştirilebilmesi, alternatif turizm çeşitlerinin artırılması ve sürdürülebilir bir turizm anlayışının yerleşmesi ve geleceğe dönük uygulanabilir somut adımlar atılması adına birtakım öneriler sunulmuştur. Öneriler yazarlar tarafından ilgili alanyazın taranarak konuya ilişkin destekleyici çalışmalara ve mevcut çalışmanın bulgularına dayandırılarak verilmiştir.

- Bandırma'da turizm çeşitlerinin artırılmasına yönelik araştırmalar yapılmalı, kentteki kaymakamlık, belediye, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve tüm paydaşlar işbirliği yapmalı, var olan turizm potansiyelin iyileştirilmesi ve alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Dünyaca ünlü bir milli park olan Kuş Cenneti'nin geniş alanda varlığını sürdürmesi ve ülkedeki doğal güzelliklerin geleceğe aktarılması noktasında kontrol ve denetim mekanizmalarının önemsenmesini gerektirmektedir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013).
- Kuş Cenneti Milli Parkı sınırları içerisinde alan kılavuzluğu eğitimi almış yeterli sayıda sertifikalı alan kılavuzu olmasına rağmen işleyişte sorunlar yaşanmaktadır. Tur faaliyetlerinin bu bölgede artış göstermesini sağlamak ve alan kılavuzlarının ilgili yönetmeliğe göre görevlerinin icra etmeleri konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
- Avlak alanlarının düzenlenmesi, Kuş Cenneti Milli Parkı sınırları içerisinde veya sınırlarına yakın bölgelerde yasadışı avlanmanın önüne geçilmesi gerekmektedir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013).
- Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi çerçevesinde özellikle yaz aylarında artan talebin karşılanması bakımından randevu sistemi uygulanabilir, ziyaretçileri geri çevirmek yerine zaman yönetimi esas alınarak tüm ziyaretçiler alanda ağırlanabilir.
- Av turizmine katılan turistlerin konaklama ihtiyaçları pansiyon, butik otel gibi küçük kapasiteli işletmelerle giderilebilir. Bu tesislerin köylerde yapılması kırsal kalkınmaya ve yörede gelişme potansiyeli gösteren kırsal turizme destek verebilir. Ayrıca bu tesisler bölgede yayla turizminin gelişmesine de altyapı oluşturabilir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013).
- Yaz döneminde artan turist sayısı nedeniyle ortaya çıkan sorunlara yerel yönetimler tarafından çözümler bulunmalıdır. Konaklama, ulaşım, yeme-içme ve seyahat imkanlarının iyileştirilmesi, altyapı ve üstyapı eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

- Yeni gezi rotaları (yürüyüş, bisiklet, jeep safari, atlı) tespit edilerek bu rotaların turizme kazandırılması gerekmektedir. Böylelikle trekking, bisiklet, dağ ve doğa yürüyüşü gibi alternatif turizm çeşitleri de geliştirilebilecektir. Bu tür aktivitelerin artması, mevsimsellik sorununun da önüne geçecektir.
- Yıllık ortalama rüzgâr hızı en fazla 4,0 m/sn ile Bandırma' dadır (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013). Dolayısı ile kentte rüzgar kullanılarak yapılabilecek bir potansiyel bir aktivite olup olmadığı yetkililer tarafından araştırılmalı, konu ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Özel teşebbüs elinde olan bu turizm çeşidi uygulanabilir olduğu takdirde kamu tarafından da desteklenmelidir.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2018) resmi web sitesinde örnek tur programlarına yer vermiş, Balıkesir istikametinden İstanbul istikametine gitmekte olanlar için Bandırma'nın da içinde olduğu alternatif tur programları hazırlamıştır. Bunun gibi tur programları arttırılmalı, Bandırma ve çevresi için tur programları düzenlenmeli, yerel yönetimler tarafından paylaşılmalı, ilçede bulunan seyahat acentaları ile ortaklaşa çalışmalar yapılmalıdır. Konaklamalı Bandırma ve çevresi paket tur programları hazırlanmalı, tanıtım ve pazarlama çalışmaları yapılmalıdır.
- Gürdal (2001: 82) Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı'nın dünyada Hollanda'dan sonra en elverişli coğrafyaya sahip olduğunu belirterek, ekoturizm kapsamında yer alan "Ornito Turizmi" açısından geliştirilmesi ve "Incoming Turizm" alanında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buradan hareketle, "Kuş Gözlemciliği" alanında uzman rehberlere ihtiyaç duyulacağı açıktır. Uzmanlaşma eğitimi programlarında bu alanda rehberlik hizmeti verebilecek rehberlerin sayısının artırılması gerekmektedir.
- Kuş gözlemciliğinin zamanı ve mekanı olmadığı için yılın her ayına yayılabilecek bir turizm aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Şenol, 2016: 43). Bu bağlamda bölgede turizmde mevsimsellik sorununun önüne geçebileceği turizm aktivitelerinden biri olabileceği düşünülmektedir. Kuş Cenneti'nde Mart-Temmuz ve Eylül-Ekim aylarına, kuş yaşamının ilgi çekici dönemlere tanıklık etme olanağı bulunmaktadır. Bu durum ziyaretlerin yılın belirli bir zamanında yoğunlaşmasının önüne geçebilir.
- Bozok (2008: 95) körfez havaalanının genişletilmesinin ve ulusal ve uluslararası trafikte etkin faaliyet gösterir olmasının, bölgeye yönelik turizm hareketlerini olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmiştir. Havayolu ulaşım ağının güçlendirilmesi ve daha fazla turizm talebini karşılayacak duruma gelmesi bölgeye gelecek olan turist sayısında artış sağlayacaktır. Ayrıca havaalanının işlerlik kazanmasına yönelik yapılacak çalışmalar, konu ile ilgili eksikliklerin giderilmesini sağlayacak, ulaşılmak istenen hedefler bakımından destekleyici ve tamamlayıcı bir rol üstlenecektir (Polat, Özdemir & Özdemir, 2014: 150).
- Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ve Eylem Planı 2007-2013 çalışmasında Turizm Gelişim Koridorları "belli bir güzergahın doğal ve kültürel dokusunun yenilenerek belli temalara dayalı olarak turizm amacıyla geliştirilmesi" stratejisi olarak belirlenmiştir. Bandırma ilçesi de bu koridorlardan biri olan Zeytin Koridoru güzergahı içerisinde yer almaktadır. Bu stratejinin var olması ve hayata geçirilmesi Bandırma'nın marka kent olma yolunu açacaktır.
- Kent için önem arz eden yapıların korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, kent kimliğinin oluşmasına yardımcı olmaktadır (Bırol, 2010: 151). Turizm amaçlı

kullanılmayan taşınmaz kültür varlıkları olan ve kentin önemli yapıları arasında sayılan Haydarçavuş Çeşmesi, Öğretmenevi Binası, Sağlık Bilimleri Fakültesi Binası (Eski Askerlik Şubesi), Eski Dekanlık Binası, Nikah Salonu (Eski İskele Binası), Kütüphane Binası (Eski Tekel İdaresi), Çelik Restaurant (Eski Gar Binası), Sunullah Camii, Bandırma Orta Okulu Binası, Hükümet Konağı, Santral Kültür Merkezi (Eski Elektrik Santrali), Son Kurşun Anıtı, Edincik Kümbet Camii, Edincik Buhye Camii ve kuyusu, Edincik Emir Sultan Camii de turizme kazandırılması gereken yapılardır. Bu noktada bu yapıların iyileştirme ve restorasyon çalışmalarının yapılması ve tanıtımlarının gerçekleştirilmesi ve turizme kazandırılması gerekmektedir.

- Artan iç pazar talebi dikkate alınmalı, mevcut talep korunarak talebin artırılması yönünde tanıtma ve satış geliştirme faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.
- Bandırma ve çevresi zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Kuş Cenneti'nde kuş gözlemciliği turizmi, Kyzikos ve Daskyleion antik kentlerinde kültür turizmi, Kapıdağ'da doğa turizmi, Erdek ve Avşa'da deniz turizmi, Gönen'de termal turizm gerçekleştirilmektedir (Kızılgöl & İşgüden, 2008: 261). Bu bölgelerle turizm çeşitleri bakımından ortaklaşa bir strateji izlenmelidir.
- Kentte yer alan demiryolu bağlantılarının turizm sektörüne yönelik kullanılabilir hale gelmesi, Ankara, Eskişehir ve Bursa gibi büyükşehirlerden daha fazla turist gelmesini sağlayabilir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı Balıkesir Turizm Çalıştay Raporu, 2011).
- Bandırma yerel yönetiminin ulusal ve uluslararası fuar ve organizasyonlarda bulunması ve kenti tanıtması gerekmektedir.
- Kentte yaşayan halkın turizmin gelişimi konusunda bilgi sahibi olması ve turizmi desteklemesi sağlanmalıdır. Yerel halk bölgede turizmin gelişmesinde yadsınamaz bir paydaş olma özelliği göstermektedir.
- Turizmin var olması ve geliştirilmesinin yanı sıra sürdürülebilir olması da son derece önem taşımaktadır. Örneğin Kuş Cenneti Milli Parkı'nın sahip olduğu flora ve faunanın korunması gerekmektedir. Bandırma ve çevresindeki sanayi atıklarının göl sularına karışması göl suyunun ciddi bir şekilde kirlenmesine yol açmıştır (Özdemir-Yılmaz & Kafa-Gürol, 2012). Konu ile ilgili kontrol ve denetimlerin yapılması gerekmektedir.
- Bölgeye özgü el sanatlarının tanıtımının yapılmamış olması ve bu el sanatlarına yönelik hediyelik eşya satımının olmaması turizm açısından büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Bandırma'ya özgü hediyelik eşyaların yapılması hem destinasyonun unutulması engelleyecek hem de yerli halka ekonomik fayda sağlayacaktır. Ayrıca turizm amaçlı el sanatlarının icra edilmesi onların korunması, yaşatılması ve geleceğe aktarılmasını da sağlayacaktır.
- Yöre mutfağında yer alan yemekler ve Bandırma'nın mutfak ve sofrası kültürü gastronomi turizm bağlamında turistlerin beğenisine sunulabilir, yeni bir turizm çeşidinin gelişmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda unutulmaya yüz tutmuş yöresel tatların tekrar kazandırılması, korunması ve aktarılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır. Bu tatların ortaya çıkarılması yörenin kültürel zenginliğine dair farkındalığı artıracak ve bu kültürün sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.
- Günümüzde mutfakları ile ön plana çıkan ülkeler, eskiye ve öze dayanan yemeklerin gastronomik ürün niteliğinde ve turizm amaçlı kullanılması yöntemine başvurmaktadır (Yıldırım-Saçılık, Çevik & Toptaş, 2018: 315). Bandırma'da unutulmaya yüz tutmuş yemekler bir proje ile ortaya çıkarılabilir, turistik birer ürün olarak kullanılabilir.
- Soykan, Efe, Sönmez & Cürebal (2008: 397) Balıkesir ilinin mağara turizmi potansiyelini belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada dördüncü grup mağaraları "bilimsel anlamda araştırması yapılmamış, yöre insanının dışında ve bu çalışmayı yapanların dışında bilinmeyen

ve literatüre geçmemiş mağaralar” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu türden mağaralara verilen örnekler arasında Bereketli mevkiinde bulunan Bandırma Bereketli Mağarası da bulunmaktadır. Bu mağara ilgili kurum ve kuruluşlarının desteğiyle açılabilir, bölgede mağara turizminin gelişmesine katkı sağlayabilir.

- Bandırma ilçesi bir sanayi merkezi haline gelmiştir (Özşen, 2008). Tarıma dayalı sanayi ve imalat sanayininin bu denli gelişmiş olması turizmin ikinci planda kalmasına sebep olmuştur. Turizm ön plana çıkarılması noktasında kamu-özel sektör işbirliği yapılmalı, turizmin bölge için önemi belirlenmelidir.
- Günümüzde kullanıcı güdümlü içeriklerin oldukça yoğun kullanılması sebebiyle, teknolojiye ayak uydurmak, bu paylaşımları takip etmek ya da kurulacak olan ekiplerce takip ettirmek destinasyon imajı için son derece önemlidir. Ziyaretçi sayısında artış sağlanması için sosyal medya aktif olarak kullanılmalı ve takip edilmelidir.
- Veri sağlanan kaynaklardaki bilgilerin tutarsızlığı göze çarpmaktadır. İlgili birimlerin konu ile ilgili çalışmalar yapması, envanter çıkarması, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile ortaklaşa hareket etmesi ve irtibat halinde olması gerekmektedir.
- Elde edinilen bilgiler doğrultusunda daha fazla akademik çalışmanın var olması gerekliliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Sektör-akademi işbirliği bölgenin ulusal ve uluslararası platformda tanınırlığını artıracaktır.

KAYNAKLAR

- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018). *İşletme belgeli konaklama tesisleri*, <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,208788/isletme-belgeli-konaklama-tesisleri.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2018). *İşletme belgeli turizm seyahat acentaları*, <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/TR,208792/isletme-belgeli-turizm-seyahat-acentaları.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Turizm*, <http://www.balikesirkulturturizm.gov.tr/> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Balıkesir Kent Portalı. (2018). *Kent profili*, <http://www.balikesir.com.tr/tr> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Balıkesir Kent Portalı. (2018). *Milli parklar-tabiat parkları, genel bilgiler*, <http://www.balikesir.com.tr/tr/gezi-rehberi/milli-parklar-tabiat-parklari> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Bandırma Belediyesi. (2018). *Bandırma*, <https://www.bandirma.bel.tr/sayfa/bandirma-7> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Bandırma Kaymakamlığı. (2018). *Bandırma*, <http://www.bandirma.gov.tr/tarihce> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi. (2018). *Bandırma'nın tarihçesi*, <https://www.bandirma.edu.tr/tr/www/Sayfa/Goster/Bandirmanin-Tarihcesi-1081> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Bandırma Sanayici ve İş Adamları Derneği [BANSİAD]. (2018). *Bandırma hakkında*, <http://www.bansiad.org.tr/tr/index.php/bandirma-hakkinda> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Biol, G. (2010). Cumhuriyet dönemi mimari mirasını koruma güçlükleri: Balıkesir'deki örnek yapılar üzerine bir inceleme, Taşınmaz Kültür Varlıklarını Tespit ve Belgeleme Yöntemleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Mersin Üniversitesi Restorasyon ve Koruma Merkezi, Mersin, 1-3 Ekim 2009, s.143-151 (Davetli Konuşmacı).
- Bozok, D. (2008). *Marmara bölgesi: Balıkesir. İçinde Türkiye turizm coğrafyası*. (Ed. Gürhan Aktaş). Ankara: Detay Yayıncılık.

- Butler, R. W., & Baum, T. (1999). The tourism potential of the peace dividend. *Journal of Travel Research*, 38(1), 24-29.
- du Rand, G. E., & Heath, E. (2006). Towards a framework for food tourism as an element of destination marketing. *Current Issues in Tourism*, 9(3), 206-234.
- Eroğlu, S. (2014). *Milli parklar kanununda belirlenen korunan alan metodolojisi. Denetişim*, (13), 85-90.
- Ertin, G. (1993). Bandırma şehrinin fonksiyon alanları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (28), 307-328.
- Gössling, S. (2001). "The consequences of tourism for sustainable water use on a tropical Island: Zanzibar, Tanzania. *Journal of Environmental Management*, 6(12), 179-191.
- Günel, V. (2005). Mardin ilinde kültürel turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 11, 91-122.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2018). *Balıkesir'de yatırım, sektörler*, <http://www.investinbalikesir.com/tr/24419/Balikesir> adresinden 22 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı Balıkesir Turizm Çalıştay Raporu. (2011). Balıkesir'de turizmin bugünü ve geleceği, <https://docplayer.biz.tr/30588-Balikesir-de-turizmin-bugunu-ve-gelecegi.html> adresinden 22 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Güney Marmara Sanayi ve İş Dünyası Federasyonu [Gunmarsifed]. (2018). Bandırma bölge tanıtımı, <http://gunmarsifed.org/tr22/bandirma.pdf> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin turizm coğrafyası (doğal ve tarihi coğrafya açısından)*. Ankara: Nobel Yayın.
- Gürdal, M. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. Muğla: Muğla Üniversitesi Matbaası.
- Gürdal, M. (2006). Türkiye'de Turizmin Öncü Şehri Balıkesir'e Yönelik Yeni Açılımlar ve Fırsatlar, 2. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Bildiriler Kitabı, 229-244, Balıkesir, 20-22 Nisan.
- İpar, M. S., & Tırıl, A. (2014). Sinop ilinin kırsal turizm potansiyeli ve geliştirilmesine yönelik öneriler. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 45-54.
- Kalaycıoğlu, O. (2017). Balıkesir ili yerel yöneticilerinin turizme ve Balıkesir turizm potansiyeline bakış açıları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Karataş, İ., & Altunel, T. (2017). Korunan alanlarda sürdürülebilir ekoturizm faaliyetleri. 1st International Sustainable Tourism Congress, Proceedings Book, Kastamonu, 23-25 Kasım.
- Kelkit, A. (2003). Çanakale ilinin turizm potansiyeli ve çeşitlendirilmesi. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 17(31), 18-23.
- Kizilgöl, Ö., & İşgüden, B. (2008). Bandırma'nın girişimcilik potansiyelinin değerlendirilmesi. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(2), 257-279.
- Mehrhoff, W. A. (1991). The new frontier: A case study of cultural tourism. *Canadian Review of American Studies*, 22(2), 251-262.
- Melián-González, A., & García-Falcón, J. M. (2003). Competitive potential of tourism in destinations. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 720-740.
- Okello, M. M., Wishitemi, B. E., & Lagat, B. (2005). Tourism potential and achievement of protected areas in Kenya: criteria and prioritization. *Tourism Analysis*, 10(2), 151-164.
- Onar, S. (2006). Bandırma (A1(A), Balıkesir) ve çevresinin etnobotaniği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakale.
- Ongun, U., & Türkoğlu, M. (2016). Isparta ili turizm potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik teorik bir çalışma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 145-161.
- Özdemir Yılmaz, G., & Kafa Gürol, N. (2012). Balıkesir ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 23-32.

- Özşen, H. (2008). Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sakarya.
- Polat, E., Özdemir, S.S., & Özdemir, M. (2014). Kırsal turizm potansiyelinin swot analizi ile değerlendirilmesi: Balıkesir örneği. Coğrafyaçılar Derneği Uluslararası Kongresi, Bildiriler Kitabı, Muğla, 143-153, 4-6 Haziran.
- Richards, G. (1996). *Cultural tourism in Europe*. (Ed. Greg Richards). CABI, Wallingford, Oxford.
- Romeiro, P., & Costa, C. (2010). The potential of management networks in the innovation and competitiveness of rural tourism: A case study on the Valle del Jerte (Spain). *Current Issues in Tourism*, 13(1), 75-91.
- Stamenković, I., & Jakšić, S. (2013). Tourism potential valorisation of the old town centre in Sombor based on the Hilary Du Cros model. *European Researcher. Series A*, (6-2), 1746-1754.
- Soykan, A., Efe, R., Sönmez, S., & Cürebal, İ. Balıkesir ili'nin mağara turizmi potansiyeli, 3. Ulusal Balıkesir Turizm Kongresi, Bildiriler Kitabı, 393-400, Balıkesir, 17-19 Nisan.
- Şenol, F. (2016). *Türkiye turizm coğrafyası ve dünya kültürel mirası*. 5. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- T.B.M.M. Başkanlığı. (2014). *Balıkesir'de son zamanlarda yoğun olarak yaşanan su kirliliğine ilişkin*, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=30722 adresinden 10 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı. (2014). *Kütüphane, Türkiye ulu camileri*, <http://www.akmb.gov.tr> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Balıkesir Valiliği (2017). *Misya yürüyüş yolları Balıkesir*. İstanbul: Deva Matbaacılık ve Reklam Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
- T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2002). *Türkiye müzeleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2007). *Türkiye turizm stratejisi 2023 ve eylem planı 2007-2013*, <http://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023.pdf.pdf?0> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2016). *Belediye belgeli konaklama tesislerine giriş ve geceleme sayıları*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9858/belediye-belgeli-tesisler.html> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2016). *İşletme belgeli konaklama tesislerine giriş ve geceleme sayıları*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9857/isletme-belgeli-tesisler.html> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü 3. Bölge Müdürlüğü Balıkesir Şube Müdürlüğü (2012). Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, http://www.balikesir.com.tr/documents/file/kp_Document/Bal%C4%B1kesir_Do%C4%9Fa_Master_Plan-eb7dd859-5aa1-4c27-afef-5370c3c79370.pdf adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- T.C. Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü. (2003). *Türkiye'nin Turizm Değerleri 1*. Ankara: T.C. Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkan, O. (2013). Beypazarı ilçesinin turizm potansiyeli ve turizm faaliyetlerine yönelik öneriler. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 12-25.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUIK]. (2017). *Merkezi dağıtım sistemi, Bandırma ilçe nüfusu*, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden 20 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye Kültür Portalı. (2018). *Genel bilgiler*, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/balikesir/genelbilgiler> adresinden 21 Ağustos 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye Tarihi ve Turistik Noktalar Rehberi. (2007). *7 yönden Türkiye*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Uçar, D., & Doğru, A. Ö. (2005). CBS projelerinin stratejik planlaması ve swot analizinin yeri. 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı. Ankara, 28 Mart-1 Nisan.

Yıldırım Saçılık, M., Çevik, S., & Toptaş, A. (2018). Geçmişin mutfağından gelecekteki sofralara: Bandırma-Erdek yöresinin gastronomik mirası. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6(1), 300-319.